

PRZEŚPIECZNIE (87) *av*

prześpiecznie (79), **prześpieczno** (1), *prześpiecznie a.ześpieczno* (7); *prześpiecznie* : *prześpieczno* *BielKron* (22:1). [*Za formy wątpliwe uznano comp z BielKron, gdzie występują obie formy podstawowe.*]

-f- (67), -ś- (19), -(s)- (1).

Wszystkie e jasne; o prawdopodobnie jasne (tak w -o).

comp *prześpieczniej* (16); -*ej* (1), -(e)*j* (15).

Sł stp, Cn, Linde brak.

1. *Bez zagrożenia niebezpieczeństwem; secure* *HistAl, Calag, JanStat; tuto* *Mącz, JanStat; confidenter* *Vulg* (36) : *BierEz* F2, L4v; *Lepszy żywot średnich ludzi* [...] *Śpią* *prześpiecznie* *zdro[w]iej* *wstaną*, *Przeciwności małe mają. BierRozm* 7; *HistAl* M5; *Abo więc/ ielli cie to niezbedné ciało twé* *wwodzi/ ani śmiełz dla pana twé⁸⁰ łam fiebie zaftawić/ vftąp raczyi/ gdzie baczysz przefpieczniéi/ á* *wokrutné się złoczyństwo* [...] *niewdawaí* *MurzHist* M3; *KromRozm III* B8v; *BielKom* C8v; *Widząc* *náfzy fwoie łzczęście/ przechodźli Siewierfką ziemię od końcá do końcá pałac/ biorąc/ zamkow* *dobywájąc* *prześpiecznie. BielKron* 417, 216, 244v, 250, 315v, 443, 454; *Mącz* 191a; *GrzegŚm* 25; *SCipio Africanus* [...] *połłał wodze wyborne/ y Chorąże vbrane w profte odzienie* [...] *Oni áby tym* *prześpieczniey* *mogli obaczyć/ vmyślnie vpuścili koniá/ zá* *ktorym biegájąc* [...] *obeyźrzeni* *moc y* *położenie woyłká* *BielSpr* 37, 56, 63v; *Nikodem z Iozfem* [!] *vczynili próšby/ By ciało z krzyžá* *prześpiecznie* *zdiąc* *mogli ArtKanc* D10, K4v; [Thedy *połłał* *Pan Ierobaalá* [...] *y wyrwał was z ręki* *nieprzyaciół wáfłych wokoł/ y miełfkáliście* *prześpiecznie* *Leop* 1.Reg 12/11].

Zwroty: »*chodzić, iść* *prześpiecznie*« [*szyk zmienny*] (3:3): *MetrKor* 34/134; *KTo* *kolwiek fie* *z dobrą wiarą* *poruczy wopiekę nawyśfemu pánu* [...] *može* *prześpiecznie* *chodzić* *miedzy wśfemi* *niebelfpieczeńtwy* *świátá. RejPs* 136; [*perłat mówił do rycerstwa*] *pátrzcie* *dobrze iákobyfmy* *mogli* *przez thy wfy* *zbroifthe* *prześpiecznie* *iść* *BielKron* 248v, 348, 361v, 399.

»*prześpiecznie* *jechać* (*a. przyjechać, a. wyjechać*); *prześpieczno* [*jest*] *jechać*« (4:1): *poki* *Cefarz z* *Krolem Francuřkim* *w pokoiu* *niebęda/ á* *zwáfłzczá* *w Mántue* *gdzie tam niekázdemu* *prześpieczno* *áni* *pożyteczno* *iecháć. BielKron* 216; *Turcy/ połłáli* *do Skándenbergá/ áby* *im dopuścíl* *prześpiecznie* *wyjecháć* *BielKron* 257, 253, 449; *My się* *tez ztąd* *do wm* *ruszemy* *skoro vsłyszemy* *zelud zKrakowa* *zanieprzyacielem* *wyprawicie* *zebysmy* *zatym* *przespieczniej* *iachac* *mogli* *ActReg* 13.

»*do domu* *prześpiecznie* *się* *wrocić*« (1): *áby* *ná* *té* *łády* *przyiecháć/ y* *ná* *nich* *łpráwy* *fwé* *łpráwowác/ y* *do domu* *prześpiecznie* *kázdemu* *fie* *wrócić* [*domumque propriam tuto ... redeundi* *JanStat* 513] *było* *belfpieczno. SarnStat* 783.

»*prześpiecznie* *żyć*« = *agere securum aevum* *Calag* (2); *Niektorym* [...] *wfzyřtko* *wedle* *myfli* *idźie/* *i* *prześpiecznie* *wrołkolfzách* *żywą* *MurzHist* Q4v; *Calag* 441b.

Szeregi: »*prześpiecznie* *i* (*dobro*)*wolnie* [= *swobodnie*]*«* [*szyk 1:1*] (2): *gdy* *ktho* *bádye* *myal* *potrzebá* *ycz* *śnafłzych* *szym* *do* *szymy* *Moldawłkyey* [...] *Then* *ma* *chodzycz* [...] *prześpyecznye* *y* *dobrowolnye* *przez* *wřelkyego* *hamowanya. MetrKor* 34/134; *áby* *do* *Gdańłká* *wolnie* *kořdy* *y* *prześpiecznie* [*libere atque secure* *JanStat* 972] *pływał/* *przez* *Toruniány* *nie* *zátrzymány. SarnStat* 918.

»prześpiecznie, w pokoju« (1): [przyjechali Hiszpani] máiąc to od Krolá rofkazanie/ áby ci Krolowie y lud wyłepny ktorzy łą połufzni/ prześpiecznie w pokoiu ná fwoich mieyfcach miełzkali *BielKron* 443.

2. *Bez obawy, odważnie, spokojnie; secure HistAl, JanPrzyw (41)* : Działki nic się nie lękać/ Prześpiecznie iutrą czekać *BierEz* O; *FalZioł* V 72d; *BierRozm* 13; *RejJóz* G6; *HistAl* C3v; *MurzNT* 58v; *BielKom* Dv; [nie bójcie się nieprzyjaciela] zwłafzczá takiego/ kthoregoście nigdy mocy niepoználi/ áby mu wtym wiefzse serce nie roflo ále łporadą łtáteczną nie płochą zbroię nálię bierzcie prześpiecznie *BielKron* 255, 219v, 323, 326v, 362, 380v, 408; Przeto małz prześpiecznie wyznáć przede mną y zupełnie/ złości y grzechy włzelákie *KarnNap* C4v; *ArtKanc* I18v; Mułzec podobno potzuwac fie wtim zem łlachcic/ á vzic flow onego zacnego meza Greckiego Euripidefa/ według radi iego piłac prześpiecznie *PaprUp* A2, E3v; [aby przywilejów] które im dawno od Przodków náłzych świętý pámieći Królów Polłkich y od nas łą dáné/ prześpiecznie mogli vżywáć *SarnStat* 888, 53, 616; *CzahTr* C4v; Krolu powfzeczny/ prawdziwy pokoiu Zbáwienia mego/ ieft nádzieiá w tobie. Ty mnie przy łobie połtaw/ á prześpiecznie Będę woiował *SzarzRyt* A2; [*BielKron* 1551 59].

Zwroty: »iść, wchadzac prześpiecznie« [szyk zmienny] (6:1): Ach moy miłstrzu wielkie to ieft brzemię Iść prześpyecznie miedzy ludzkie plemię *BielKom* Av, A3; Będac Sámson łercá dobrego/ nie bał fie Filiłtynow/ łzedł do ich miáłteczká prześpiecznie *BielKron* 52; Przechadzáli fie Turcy do miáłtá po dwu po trzy mowiáć złobą ledá co/ zálię wychadzáli iedni drudzy wchadzáli prześpiecznie/ nic po łobie niedáiąc znáć áby miáłtho mieli wziáć *BielKron* 313, 199v, 416v, 441; [Scewolá łzedł prześpiecznie do iego [króla Porsena] namiotu chciał krola zábić *BielKron* 1551 17v].

»prześpiecznie jechać« [szyk zmienny] (2): Iudytá profilá męzá áby z Cefárzem bitwy nie zwodził/ iechála łamá prześpiecznie do namiotow Cefarłkich *BielKron* 324, 320v.

»prześpiecznie mowić, rzec« [szyk zmienny] (4:1): [łiszka] iuż fie nic nie lęknęła. Prześpiecznie ze łwem mowiła *BierEz* H3v, E4v; *BielKom* E2v; Moizełz fie złękl nie vmiáł nic ná to odpowiedzięć/ áż go Bog potwierdził/ gdy mu rzekł: co kthemu mowisz mow prześpiecznie *BielKron* 463v; *PaprUp* E.

W przen (1) :

Szereg: »śmieie a prześpiecznie« (1): [mistrz wysyła książki do króla] A ieft [król] Swoim łłuzebnikom hoyny/ Łáłkáwie was łłuchać będzýe [...] Idźcie łmieie á prześpiecznie/ Vklóńcie fie mu łtátecznie *BielKom* A3.

a. *O lekach i zabiegach leczniczych: bez ryzyka* (4) : [na zastarzałe bolenie w głowie] chmielu czo tyle troie zaważy mozełz prześpiecznie wziáć. *FalZioł* I 153d; Mogą prześpiecznie krew pułzczać. [...] acźkolwiek lepiej iefth aby takie [ciężarne] niewiałty od pułzczania krwi włtrzymały fie. *FalZioł* V 30a, V 19c; y komuby krwi dla mdłości z żyły pułścić łye nie godziło/ moze to bánkámi prześpieczney vczynić *SienLek* 33v.

3. *Lekkomyślnie, bez rozwagi* (3) : áby káždy [...] s tych znákow ktorými z woley Bożey ku pokućie bywamy wzywáni prześpiecznie niegárdził *Leop* E4v; gdy látá dorofłe przyłtápią/ pokázuiemy iáwnie złęgo drzewá nieśłáchetne owoce w myśli/ w mowie/ y w vczynkách náłzych/ przeciwo Zakonowi Boże^{mv} prześpiecznie grzełzac. *WujJudConf* 63v.

Zwrot: »prześpiecznie żyć« (1): Młodzieniec ieden [...] ták łobie prześpiecznie żył/ Iż ośtátniej łzuknie [!] pozbył *BierEz Lv*.

4. Pewnie, bez wątpliwości (4): Aby [*lege: a by*] też to o kim yálnymi znáki łye okazało/ iż ma ducha S. przedłye byłmy łye ná yego wykłádzye á powyełci przełpyecznye łádzić nye myeli. *KromRozm II ł3v; KromRozm III D8v; Mogł był káždy prześpiecznie połádzic Páwłá s. gdy iechał ná [...] łup [...] á on wnet miáłto opráwce łłtał łie káznodzyeią. RejPos 172v, 172v.*

5. Skutecznie, z dobrym skutkiem (2): *BierRaj 17; A chcefzli go [Pana] przełpieczniey przyjáć do tego nędznego przybytku twoiego/ y złáczyć łie z nim połpołu/ oto wnet małz przed oczymá thwemi on łwięty tełtáment iego RejPos 87v; [Ateńłcy/ rádzili łie Bogá Apoliná v Delfow/ iákoby łie przełpieczniey broníc mieli tey wielkołci nieprzyacioł BielKron 1551 25v].*

**** Bez wystarczającego kontekstu (1):* Sicher. Prześpiecznie. Tute, tuto. *Calag 441a.*

Synonimy: 1. cało; 2. niebojáźnie, spokojnie, łmiele, łwieobodnie, wolno; 3. nierozmyłłnie, łwowlonie, upornie, łszetecznie; 4. jáłnie, pewnie, prawie, łkutecznie.

Cf **BEZPIECZNIE, NIEPRZEŚPIECZNIE**

DDJ